

Que se integren ellos

Sobre los estudios de arquitectura españoles en el Espacio Europeo de Educación Superior (II: mayo 2008)

Que s'hi integrin ells

Sobre els estudis d'arquitectura espanyols dins l'Espai Europeu d'Educació Superior (II: maig 2008)

Let others integrate themselves

On Spanish architecture studies in the European Space for Higher Education (II: May 2008)

Ens hauríem estimat més no haver d'escriure això. Però el sentit de la responsabilitat —de l'*accountability*, de l'obligació de retre compte dels nostres actes i també de les nostres omissions— ens ha vençut i ens força a fer-ho.

L'evolució de l'estat de les coses des del nostre comentari anterior sobre el procés d'integració dels estudis d'arquitectura espanyols a l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) ha estat pitjor del que podíem preveure.

Una ordre ministerial del desembre de 2007¹ va acceptar i aprovar el que havien estat reclamant els directors de les escoles d'arquitectura i els degans dels col·legis oficials d'arquitectes. Podem suposar, en descàrrec del govern, que a tres mesos d'unes eleccions generals no volien ficar-se en embolics. I, a més, si tots plegats s'hi entossudeixen i hi estan d'acord...

Estem d'acord, però? A nosaltres no ens ho ha preguntat ningú, i pensem que la nova regulació per als futurs estudis d'arquitectura a Espanya conté almenys dos errors molt greus.

Primer error: no haver acceptat l'organització en cicles dels estudis universitaris a l'Espai Europeu d'Educació Superior.

Els estudis d'arquitectura espanyols no respectaran un dels pilars bàsics del procés d'integració de les universitats europees: l'estructura en cicles amb titulacions de grau, postgrau (màster) i doctorat.

Aquesta situació dificultarà greument els intercanvis d'estudiants Erasmus, impossibilitarà la creació de títols compartits amb altres escoles d'arquitectura europees i ens deixarà fora de qualsevol comparació amb la resta d'universitats europees.

La pràctica totalitat d'estudis d'arquitectura a Europa s'organitzarà en un sistema 3+2. Amb un títol de *bachelor* als tres anys i un altre de màster als cinc: només aquest darrer donarà accés a la titulació d'arquitecte. Aquí, en canvi, anem cap a una estructura 5+0: cinc anys d'estudis de grau en arquitectura i inexistència d'un postgrau de màster específic per accedir al títol d'arquitecte.

We would have preferred not to have had to write this. But a sense of responsibility — *accountability*, the obligation to account for our acts and also for our omissions — has got the better of us and forces us to do so.

The evolution of the state of affairs since our last comments on the process of integration of Spanish architecture studies in the European Space for Higher Education has been worse than foreseen.

A ministerial order dated December 2007¹ accepted and approved what the heads of the schools of architecture and deans of the official architecture associations have been demanding. One would imagine in order to ease the task of a government that three months away from general elections did not want to get involved in problems. And, furthermore, if all of them insist and are in agreement...

But, are we in agreement? Nobody has asked us, and we think that the new regulation for future architecture studies in Spain contains at least two very serious errors.

First error: not having accepted the organisation in cycles of university studies in the European Space for Higher Education (ESHE).

Spanish architectural studies are not going to respect one of the basic pillars of the process of integration of European universities: the structure in cycles with qualifications of graduate degree, postgraduate (master's) degree and doctorate or PhD.

This situation is going to make Erasmus student exchanges terribly difficult, it is going to make the creation of qualifications shared with other European schools of architecture impossible and it is going to leave us out in any comparison with the other European universities.

The practical totality of architecture studies in Europe are going to be organised into a 3+2 system. With a bachelor's degree awarded after three years and a master's degree at five, with only the latter giving access to qualification as an architect. Here, however, we are going for a structure of 5+0: five years of undergraduate studies in

Hubiéramos preferido no tener que escribir esto. Pero el sentido de la responsabilidad —de la *accountability*, de la obligación de dar cuentas de nuestros actos y también de nuestras omisiones— nos ha vencido y nos fuerza a hacerlo.

La evolución del estado de las cosas desde nuestro anterior comentario sobre el proceso de la integración de los estudios de arquitectura españoles en el Espacio Europeo de Educación Superior (EEES) ha sido peor de lo previsible.

Una orden ministerial de diciembre de 2007¹ aceptó y aprobó lo que venían reclamando los directores de las escuelas de arquitectura y los decanos de los colegios oficiales de arquitectos. Cabe suponer en descargo del gobierno que, a tres meses de unas elecciones generales, no querían meterse en problemas. Y, además, si todos ellos se empeñan y están de acuerdo...

Però ¿estamos de acuerdo? A nosotros no nos lo ha preguntado nadie, y pensamos que la nueva regulación para los futuros estudios de arquitectura en España contiene al menos dos errores gravísimos.

Primer error: no haber aceptado la organización en ciclos de los estudios universitarios en el Espacio Europeo de Educación Superior.

Los estudios de arquitectura españoles no van a respetar uno de los pilares básicos del proceso de integración de las universidades europeas: la estructura en ciclos con titulaciones de grado, posgrado (máster) y doctorado.

Esa situación va a dificultar gravemente los intercambios de estudiantes Erasmus, va a imposibilitar la creación de títulos compartidos con otras escuelas de arquitectura europeas y nos va a dejar fuera de cualquier comparación con el resto de universidades europeas.

La práctica totalidad de estudios de arquitectura en Europa se van a organizar en un sistema 3+2. Con un título de *bachelor* a los tres años y otro de máster a los cinco, dando solamente este último acceso a la titulación de arquitecto. Aquí, en cambio, vamos a una estructura 5+0: cinco años de estudios de grado en arquitectura e inexistencia de un posgrado de máster específico para acceder al título de arquitecto.

Fixeu-vos que és gairebé tan sols una qüestió de nom; en tots dos casos, tant a Europa com aquí, el títol d'arquitecte s'obté després de cinc anys d'estudis.

L'argumentació per a aquesta decisió es troba en el Llibre Blanc dels estudis d'arquitectura espanyols de l'Agència Espanyola per a l'Avaluació de la Qualitat (ANECA):²

Per tot el que ha estat exposat, i senzillament perquè l'ANECA ha convocat al disseny de títols de grau i no a una altra cosa, no hi ha dubte que una proposta concreta d'un de màster avui seria prematura. Igualment, però, si s'aclarissin les incògnites esmentades més amunt en un sentit favorable a l'esperit de la proposta que ofereix aquest projecte (el caràcter del qual, insistim-hi, no s'ha de considerar definitiu), la incursió [sic] de sortides de postgrau amb les degudes garanties habilitadores hauria de resultar molt convenient i proporcionaria un element més d'harmonització europea en coincidir amb les tendències d'adaptació a Bolonya que s'estan detectant com les dominants en l'àmbit continental.

Malgrat el llenguatge alambinat, sembla entendre's que, quan es va redactar (el 2004), aquell Llibre Blanc ja considerava viable —i fins i tot majoritària a Europa— la fórmula 3+2 amb títol d'arquitecte com a títol de màster. El que resulta inexplicable és per què aquest raonament es va interrompre en aquest punt, en lloc de continuar l'evolució dels altres països europeus.

Segon error: uns continguts impossibles.

Però això no és tot. A més de l'error, ja comentat, en l'estructuració en cicles, n'hi ha un altre encara més greu en la definició dels continguts dels estudis d'arquitectura a Espanya.

El Consell de Ministres ha fixat uns "continguts comuns mínims" per als nous plans d'estudis d'arquitectura a Espanya i els ha definit exhaustivament. D'acord amb la darrera regulació —a la qual queden subjectes els plans d'estudis actuals—, els ensenyaments comuns a totes les escoles d'arquitectura espanyoles —les anomenades "matèries troncales"— eren aproximadament el 50% del total, mentre que la resta quedava a discreció de les universitats o, en els anomenats "crèdits de lliure elecció", dels estudiants.

D'aquell 50% hem pujat al 80% (quatre anys complets del total de cinc dels estudis). Hom diria que els degans dels col·legis d'arquitectes i —cosa que resulta

architecture and inexistence of a specific master's postgraduate to access the qualification of architect.

Note that it is almost only a question of name; in both cases, Europe and here alike, the title of architect will be obtained after five years of studies.

The argumentation for this decision is in the White Paper on Spanish architecture studies by the Spanish Quality Evaluation Agency (ANECA):²

Given the above and simply because the ANECA has called for the design of graduate qualifications and nothing else, undoubtedly a specific proposal for a master's degree today would be premature. But no less so is the fact that, if the unknowns mentioned above are clarified in a sense favourable to the spirit of the proposal that this project offers (whose character, it must be insisted, should not be considered as definitive), the incursion [sic] of postgraduate solutions with the due qualifying guarantees would have to turn out to be very convenient and would provide a further element of European harmonisation by coinciding with the tendencies towards adaptation to Bologna that have been detected as predominant in the continental sphere.

Despite the intricate language it seems to be understandable from it that, when written (in 2004), that White Paper already considered as feasible, and even as majority across Europe, the 3+2 formula with the architect qualification as a master's qualification. What is inexplicable is why that reasoning was interrupted there, rather than following the evolution of the other European countries.

Second error: impossible contents.

But that is not all. In addition to the already commented error in structuring the cycles, there is another even more serious error in the definition of the contents of architecture studies in Spain.

The Council of Ministers has established some "minimum common contents" for the new architecture study plans in Spain and has defined them in minute detail. In the latest regulation – to which current study plans are subject – teachings common to all the Spanish schools of architecture – the so-called "core subjects" – accounted for approximately 50% of the total, the rest being the decision of the universities, or of the students as so-called "free choice credits".

Nótese que es casi tan sólo una cuestión de nombre; en los dos casos, tanto en Europa como aquí, el título de arquitecto se va a obtener tras cinco años de estudios.

La argumentación para esa decisión está en el Libro Blanco de los estudios de arquitectura españoles de la Agencia Española para la Evaluación de la Calidad (ANECA):²

Por todo lo expuesto, y sencillamente porque la ANECA ha convocado al diseño de títulos de grado y no a otra cosa, es indudable que una propuesta concreta de uno de máster sería hoy prematura. Pero no lo es menos que, de despejarse las incógnitas arriba mencionadas en un sentido favorable al espíritu de la propuesta que este proyecto ofrece (cuyo carácter, hay que insistir, no debe considerarse definitivo), la incursión [sic] de salidas de posgrado con las debidas garantías habilitadoras habría de resultar muy conveniente y proporcionaría un elemento más de armonización europea al coincidir con las tendencias de adaptación a Bolonia que se vienen detectando como dominantes en el ámbito continental.

Pese al lenguaje alambicado parece entenderse ahí que, cuando se redactó (en 2004), aquel Libro Blanco ya consideraba como viable, e incluso como mayoritaria en Europa, la fórmula 3+2 con título de arquitecto como título de máster. Lo inexplicable es por qué ese razonamiento se interrumpió ahí, en lugar de seguir la evolución de los demás países europeos.

Segundo error: unos contenidos imposibles.

Pero eso no es todo. Además del ya comentado error en la estructuración en ciclos, hay otro aún más grave en la definición de los contenidos de los estudios de arquitectura en España.

El Consejo de Ministros ha establecido unos "contenidos comunes mínimos" para los nuevos planes de estudios de arquitectura en España y los ha definido con exhaustividad. En la última regulación —a la que se sujetan los planes de estudios actuales—, las enseñanzas comunes a todas las escuelas de arquitectura españolas —las llamadas "materias troncales"— eran aproximadamente el 50% del total, quedando el resto a decisión de las universidades o, en los llamados "créditos de libre elección", de los estudiantes.

De aquel 50% se ha subido al 80% (cuatro años completos del total de cinco de los estudios). Se diría que los

veritablement sorprenent— els directors de les escoles d'arquitectura desconfien de les escoles i han decidit tenir-nos a ratlla.

Les organitzacions professionals dels arquitectes poden tenir les seves raons per a això. Per exemple, augmentar el nivell d'exigència als futurs arquitectes, a la competència. Però semblen oblidar que aquest augment d'exigència s'esdevé justament quan ells deixaran de poder controlar-lo: els arquitectes europeus podran treballar a Espanya encara que no acreditin haver superat els desmesurats nivells de coneixement i habilitat que s'exigiran als estudiants espanyols d'arquitectura.

(Passa una cosa semblant, encara que amb conseqüències socials indubtablement més greus, a medicina: als estudiants espanyols se'ls exigeix una nota de tall pràcticament d'excel·lent per accedir a medicina, perquè les facultats ofereixen poques places per estudiar-la, i les facultats i els col·legis de metges es resisteixen a la creació de places noves tot al·legant dubtes sobre la seva qualitat. Al final, com que falten metges, Espanya importa professionals d'Amèrica Llatina o dels països de l'Est. Als nostres joves amb vocació per a la medicina els impedim d'estudiar-la i, en canvi, acceptem metges estrangers la formació dels quals no s'ha pogut controlar en absolut. És injust, demencial i suïcida.)

Si els col·legis d'arquitectes, però, poden tenir les seves raons —que són en tot cas inacceptables pels poders públics, ja que representen només els interessos d'una corporació professional—, la postura dels directors de les escoles d'arquitectura és simplement incomprensible: per què han acceptat tot això? Encara més: per què s'han entestat a consensuar els estudis d'arquitectura amb els col·legis professionals?

Una conseqüència —menor, però significativa— d'aquesta aliança entre escoles i col·legis és la següent: els tribunals de "projecte de fi de grau" (el nou nom del projecte de fi de carrera o PFC) "hauran d'incloure almenys un professional de prestigi reconegut proposat per les organitzacions professionals". Per què? És que potser a les escoles no hi ha professionals capaços de fer aquesta tasca? Que quedi clar que no estem dient que la universitat no hagi de ser avaluada per experts externs, sinó que aquesta avaluació s'ha de fer de les institucions, i no d'aquells que s'hi han format. Això seria com pensar a castigar les víctimes... D'altra banda, ja comença a ser hora de desdramatitzar el projecte de fi de grau o de carrera, o com vulguin anomenar-lo d'ara endavant.

Tota la desconfiança en les escoles que deixa entreveure l'ordre ministerial que críticament resulta, a més, xocantment contradictòria amb les lloances desmesurades a l'arquitectura espanyola actual que sovintegen als darrers temps quan es parla que estariem vivint el seu "segle d'or" (el seu "segle Marina d'Or", si se'n permet la facècia). Aquests arquitectes espanyols

From that 50% there has been a rise to 80% (four complete years of the total of five years of studies). One would say that the deans of the associations of architects and – what is really astounding – the heads of the schools of architecture, do not trust the schools and have decided to put us on short rein.

The professional organisations of architects may have their reasons for this. For example, increasing the level of demands for future architects, for the competition. But they seem to forget that this increase in demands will come about just when they will not longer be able to control it: European architects will be able to work in Spain even if they do not accredit having attained the excessive levels of knowledge and skill that are going to be demanded of Spanish architecture students.

(Something similar, although with undoubtedly more serious social consequences, is happening in medicine: an almost impossible-to-achieve "cut-off grade" is demanded for Spanish students to access medicine courses, because the faculties offer few places to study it, and the faculties and doctors' associations are resisting the creation of other new ones alleging doubts about quality. In the end, due to a shortage of doctors, Spain is importing professionals from Latin America or Eastern Europe. We are putting up obstacles for our young people who have a vocation for medicine but in contrast we accept foreign doctors over whose education we have had no control at all. It is unfair, mad and suicidal.)

But if the architects' associations may have their reasons – which are in any case unacceptable for the public powers, as they represent only the interests of a professional corporation – the attitude of the heads of the schools of architecture is simply incomprehensible: why have they accepted all this? What's more: why have they insisted on agreeing architecture studies with the professional associations?

One minor, but significant consequence of this schools/associations alliance is the following: in the panel for the "end of degree project" (the new name for the old end of course project) "at least one professional of recognised prestige proposed by the professional organisations must be included". Why? Are there no professionals in the schools capable of performing that task? Let it be clear that we are not saying that the university should not be evaluated by outside experts, but that the evaluation must be made of the institutions, and not of those who have been trained in them. That would be like thinking about how to punish the victims... Meanwhile, it is about time for the drama to be taken out of the end of degree or course project, or whatever they want to call it from now on.

The great lack of trust in the schools that oozes from the ministerial order we are criticising is also shockingly contradictory, with the exaggerated praise of current

decanos de los colegios de arquitectos y –lo que resulta verdaderamente asombroso– los directores de las escuelas de arquitectura desconfían de las escuelas y han decidido atarnos en corto.

Las organizaciones profesionales de los arquitectos pueden tener para ello sus razones. Por ejemplo, aumentar el nivel de exigencia a los futuros arquitectos, a la competencia. Pero parecen olvidar que ese aumento de exigencia se produce justamente cuando ellos van a dejar de poder controlarlo: los arquitectos europeos podrán trabajar en España aunque no acrediten haber superado los desmedidos niveles de conocimiento y habilidad que se van a exigir a los estudiantes españoles de arquitectura.

(Sucede algo parecido, aunque con consecuencias sociales indudablemente más graves, en medicina: a los estudiantes españoles se les exige una "nota de corte" prácticamente de sobresaliente para acceder a los estudios de medicina, porque las facultades ofrecen pocas plazas para estudiar medicina, y las facultades y los colegios de médicos se resisten a la creación de otras nuevas alegando dudas sobre su calidad. Al final, como faltan médicos, España importa profesionales de Latinoamérica o de los países del Este. A nuestros jóvenes con vocación para la medicina les impedimos estudiarla y, en cambio, aceptamos a médicos extranjeros cuya formación no ha podido controlarse en absoluto. Es injusto, demencial y suicida.)

Pero si los colegios de arquitectos pueden tener sus razones –que son en todo caso inacceptables por los poderes públicos, por representar solamente los intereses de una corporación profesional–, lo de los directores de escuelas de arquitectura es simplemente incomprensible: ¿por qué han aceptado todo eso? Más aún: ¿por qué se han empeñado en consensuar los estudios de arquitectura con los colegios profesionales?

Una consecuencia –menor, pero significativa– de esa alianza escuelas/colegios es la siguiente: en los tribunales de "proyecto de fin de grado" (el nuevo nombre del proyecto de fin de carrera o PFC) "deberá incluirse al menos un profesional de reconocido prestigio propuesto por las organizaciones profesionales". ¿Por qué? ¿Acaso no hay en las escuelas profesionales capaces de desempeñar esa tarea? Quede claro que no estamos diciendo que la universidad no deba ser evaluada por expertos externos, sino que esa evaluación debe hacerse de las instituciones, y no de quienes se han formado en ellas. Eso sería como pensar en castigar a las víctimas... Por otro lado, ya va siendo hora de desdramatizar el proyecto de fin de grado o de carrera, o como quieran llamarle a partir de ahora.

Toda la desconfianza en las escuelas que rezuma la orden ministerial que criticamos resulta además chocantemente contradictoria con las desmedidas lloas a la arquitectura española actual que menudean en los últimos tiempos cuando se habla de que estaría vivien-

brillants com mai, que són l'admiració de propis i estranys, on s'han format? I quins continguts han acreditat haver adquirit quan han passat per la universitat? I, sobre-tot, per què entossudir-nos a definir ara una llista tan llarga i prolíxa de coneixements, aptituds i capacitats que els estudiants han d'acreditar haver adquirit?

Temps de classe i temps d'aprenentatge

El canvi metodològic més important que propugna l'anomenat procés de Bolonya per a la integració de les universitats europees és el que se sol resumir dient que la universitat ha de deixar de centrar-se en l'ensenyament per fer-ho en l'aprenentatge. Que els professors no han d'ensenyar tot el que puguin, sinó solament allò que els estudiants siguin capaços d'aprendre en el temps previst. Que en el nostre temps el fonamental no és transmetre informació, sinó assolir que els estudiants siguin capaços de manejar-la.

Que la millor universitat no és, per descomptat, aquella que ofereix més classes, ni tan sols la que té els millors professors, sinó aquella en la qual els estudiants es formen millor i a la qual, per tant, volen acudir els millors estudiants.

Per aquests motius, la unitat de mesura temporal dels nous plans de totes les universitats europees no es basa en les hores de classe —com era habitual fins ara—, sinó en el temps de treball dels estudiants en el seu aprenentatge. En aquesta unitat de temps, els crèdits ECTS (*European Credit Transfer System*), un any acadèmic equival a 60 crèdits ECTS, o, també, una setmana de treball d'un estudiant (50 hores) li permet d'obtenir dos crèdits ECTS.

L'ordre ministerial que organitza els nous plans d'estudis d'arquitectura, a més de recordar que els estudiants han d'adquirir les competències, les habilitats i els coneixements comuns a tots els estudis d'arquitectura a Europa, hi afegeix una impressionant llista de coneixements i capacitats que els futurs arquitectes hauran de demostrar que dominen. (Els espanyols, hi insistim, perquè els de la resta d'Europa es lliuren d'aquesta llista dels reis gots... i podran venir a treballar aquí amb el cap més deixondit i més ben moblat que no pas el dels seus pobres col·legues locals.)

Cal afegir-hi que, per més sarcasme, qui hagi escrit aquesta ordre es deu haver format ingènuament en els ensenyaments que rebé fra Gerundio de Campazas: "Sea siempre el estilo crespito, hinchado, erizado de latín o de griego, altisonante y si pudiere ser, cadencioso. (...) Al silencio llámale *taciturnidades del labio*; al alabar *panegirizar*; al ver, *atingencia visual de los objetos*; nunca digas *habitación*, que lo dice cualquier payo, di *habitáculo*..."³ Però, en fi, continuem...

Concretament, si acceptem que paraules com ara *arquitectura* i *urbanisme* o *concep-*

Spanish architecture that abounds in recent times when talking about it going through its "golden age" (its "Marina d'Or" age, we could say in jest). These Spanish architects, brilliant like never before, who amaze our own and strangers, where did they train? And what contents are they accredited to have acquired while at university? And, above all, why insist on defining now such a long and detailed list of knowledge, aptitudes and skills that students must accredit having acquired?

Class time and learning time

The most important methodological change that is propounded by the so-called Bologna process for the integration of European universities is what is usually summarised by saying that the university must stop focusing on *teaching* in order to focus on *learning*. That teachers must not teach everything that they can, only what students are capable of learning in the time envisaged. That in our times, what is fundamental is not transmitting the information but ensuring students are capable of managing it.

Of course, the best university is not the one where most classes are taught; not even the one with most teachers, but the one where students are best trained and which, in consequence, the best students attend.

For these reasons, the unit for measuring time in the new plans of all the European universities is not based on class hours – as was the norm until now – but on time students spend learning. In that time measurement unit, the ECTS (*European Credit Transfer System*) credits, an academic year is equivalent to 60 ECTS credits, or also, a week of work by a student (50 hours) allows him to obtain two ECTS credits.

The ministerial order that organises the new architecture study plans, in addition to reminding that students must acquire the competencies, skills and knowledge common to all architecture studies in Europe, adds an impressive list of knowledge and skills that future architects must master. (The Spanish ones, we insist, because those from the rest of Europe escape this never-ending list... and will be able to work here with a clearer and better-furnished head than that of their poor local colleagues.)

It should be added that, to top all these misfortunes, whoever wrote that order must have been trained gullibly in the teachings given to Friar Gerund de Campazas: "The style should always be involved, swollen, high-flown, pompous and if possible, melodious. (...) Say not silence but call it *taciturnity of the lips*; not praise but *panegyriser*; not see, but *visual observation of objects*; never say room, any commoner says that, say *chamber*..."³ However, let us continue...

Specifically, if we accept that words such as "architecture" and "urbanism" or "conception", "practice", and "development"

do su "siglo de oro" (su "siglo Marina d'Or", si se nos permite la broma). Esos arquitectos españoles brillantes como nunca, que son el asombro de propios y extraños, ¿dónde se han formado? Y ¿qué contenidos han acreditado haber adquirido en su paso por la universidad? Y, sobre todo, ¿por qué empeñarse en definir ahora una lista tan larga y prolíxa de conocimientos, aptitudes y capacidades que los estudiantes deben acreditar haber adquirido?

Tiempo de clase y tiempo de aprendizaje

El cambio metodològic més important que propugna el llamado proceso de Bolonia para la integración de las universidades europeas es el que suele resumirse diciendo que la universidad debe dejar de centrarse en la *enseñanza* para hacerlo en el *aprendizaje*. Que los profesores no deben enseñar todo lo que puedan, sino solamente aquello que los estudiantes sean capaces de aprender en el tiempo previsto. Que en nuestro tiempo lo fundamental no es transmitir información sino lograr que los estudiantes sean capaces de manejarla.

Que la mejor universidad no es, desde luego, aquella en la que se imparten más clases; ni siquiera la que tiene mejores profesores, sino aquella en la que los estudiantes se forman mejor y a la que, en consecuencia, quieren acudir los mejores estudiantes.

Por esas razones, la unidad de medida de tiempo de los nuevos planes de todas las universidades europeas no se basa en las horas de clase —como era habitual hasta ahora—, sino en el tiempo de trabajo de los estudiantes en su aprendizaje. En esa unidad de medida de tiempo, los créditos ECTS (*European Credit Transfer System*), un año académico equivale a 60 créditos ECTS, o, también, una semana de trabajo de un estudiante (50 horas) le permite obtener dos créditos ECTS.

La orden ministerial que organiza los nuevos planes de estudios de arquitectura, además de recordar que los estudiantes deben adquirir las competencias, habilidades y conocimientos comunes a todos los estudios de arquitectura en Europa, añade una impresionante lista de conocimientos y capacidades que deberán demostrar que dominan los futuros arquitectos. (Españoles, insistimos, porque los del resto de Europa se libran de esa lista de los reyes godos... y podrán venir a trabajar aquí con la cabeza más despejada y mejor amueblada que la de sus pobres colegas locales.)

Hay que añadir que, para colmo de males, quien haya escrito esa orden debe haberse formado crédulamente en las enseñanzas que recibió fray Gerundio de Campazas: "Sea siempre el estilo crespito, hinchado, erizado de latín o de griego, altisonante y si pudiere ser, cadencioso. (...) Al silencio llámale *taciturnidades del labio*; al alabar *panegirizar*; al ver, *atingencia visual de los objetos*; nunca digas *habitación*, que lo dice cualquier payo, di *habitáculo*..."³ Pero en fin, continuemos...

ció, pràctica i desenvolupament designen coses diferents, la llista d'aquesta ordre ministerial inclou 27 “coneixements”, 103 “coneixements adequats”, 33 “capacitats” i 133 “aptituds”.

Fem un intent d'imaginar-ho: si considerem que l'adquisició d'un “coneixement adequat” pot costar el doble de temps que la d'un simple “coneixement”, i que la d'una “capacitat” un altre cop el doble, i el doble també per assolir una “aptitud”, i tenim en compte que l'ordre fixa que tots aquests coneixements, capacitats i aptituds s'han d'adquirir en 240 crèdits ECTS —és a dir, quatre anys d'estudi—, resulta que per a adquirir un coneixement, un estudiant pot dedicar-hi només un dia i mig, i per a una capacitat, sis.

Alguns exemples, agafats a l'atzar, del temps d'estudi de què els estudiants disposaran per al seu aprenentatge:

Per a adquirir “el coneixement de la deontologia”: un dia i mig.

Per al “coneixement aplicat del càlcul numèric”: un dia i mig.

Per al “coneixement adequat i aplicat a l'arquitectura dels sistemes de representació espacial”: tres dies.

Per al “coneixement adequat de l'ecologia”: tres dies.

Per a “la capacitat per a redactar projectes d'obra civil”: quatre dies i mig.

Per a “la capacitat per a conservar l'obra grossa”: quatre dies i mig.

Per a “l'aptitud per a calcular estructures d'edificació”: sis dies.

Per a “l'aptitud per a exercir la crítica arquitectònica”: sis dies...

I així, fins atapeir quatre anys. Al cinquè, a més de fer el PFC, els estudiants podran cursar altres assignatures... si poden.

No ens alarmem. Al capdavant, Vitruvi ja escrivia a les primeres pàgines de la seva *De Architectura* que els arquitectes havien de saber de moltes coses: de medicina, de música, d'òptica, de geometria... Però tenia la prudència d'afegir-hi, tot seguit, que “de tot això només n'han de saber una mica”.

Aquella prudència la imposarà en aquest cas la realitat, i aquesta ordre ministerial esdevindrà una típica llei espanyola: exhaustiva, magnífica en l'exigència més gran... però que ningú no té la mínima intenció de complir. Feta la llei, feta la trampa.

Finalment: aquesta llista immensa d'habilitats i coneixements no inclou la geometria descriptiva. Déu n'hi do! És el perill —qui xerra, paga— de no haver legislat simplement: *l'arquitecte espanyol ha de saber-ho tot*. O de no haver pres la precaució d'aquella vella enciclopèdia xinesa que citava

designate different things, the list of this ministerial order includes 27 “knowledge”, 103 “adequate knowledges”, 33 “skills” and 133 “aptitudes”.

Let us try to imagine it: if we consider that the acquisition of an “adequate knowledge” may take twice the amount of time as that of a simple “knowledge”; and that that of a “skill” twice the amount again, and twice the amount too to achieve an “aptitude”, and we take into account the fixed order that all these knowledges, skills and aptitudes must be acquired in 240 ECTS credits, or four years of study, it works out that to acquire one knowledge, a student may devote just a day and a half, and to acquire a skill, six days.

Some examples, taken randomly, of the study time that students will have available for their learning:

To acquire “knowledge of the code of professional ethics”: a day and a half.

For “knowledge applied to numerical calculation”: a day and a half.

For “adequate knowledge and application to architecture of spatial representation systems”: three days.

For “adequate knowledge of ecology”: three days.

For “the skill of drawing up civil works projects”: four and a half days.

For “the skill of conserving hard construction”: four and a half days.

For “the aptitude to calculate building structures”: six days.

For “the aptitude to exercise architectural criticism”: six days...

And so on, until four years are packed. In the fifth year, as well as doing the end-of-course project, students will be able to study other subjects... if they can.

Let's not get alarmed. After all, Vitruvius wrote on the first pages of his *De Architectura* that architects must know about many things: medicine, music, optics, geometry... But he had the prudence to add immediately that “of all these things he only has to know a little”.

This prudence will be imposed in this case by reality, and the ministerial order will end up converted into a typical Spanish law: exhaustive, magnificent in the greatest exigency... but that nobody has the slightest intention of obeying. “Every law has its loophole.”

Finally: this immense list of skills and knowledge does not include descriptive geometry. No less! This is the danger – best not to put one's foot in it – of not having legislated simply: *the Spanish architect must know everything*. Or of not taking the same

Concretament, si acceptem que paraules com *arquitectura y urbanismo o concepción, práctica y desarrollo* designen coses distintes, la llista de esta orden ministerial inclou 27 “conocimientos”, 103 “conocimientos adecuados”, 33 “capacidades” y 133 “aptitudes”.

Intentem imaginar-nos: si considerem que la adquisició d'un “conocimiento adecuado” puede costar el doble de temps que la d'un simple “conocimiento”; y que la d'una “capacidad” otra vez el doble, y el doble també para lograr una “aptitud”, y tenemos en cuenta que la orden fija que todos esos conocimientos, capacidades y aptitudes deben adquirirse en 240 créditos ECTS, o cuatro años de estudio, resulta que para adquirir un conocimiento, un estudiante puede dedicar solamente un día y medio, y para una capacidad, seis.

Algunos ejemplos, tomados al azar, del tiempo de estudio de que los estudiantes dispondrán para su aprendizaje:

Para adquirir “el conocimiento de la deontología”: un día y medio.

Para “el conocimiento aplicado del cálculo numérico”: un día y medio.

Para “el conocimiento adecuado y aplicado a la arquitectura de los sistemas de representación espacial”: tres días.

Para “el conocimiento adecuado de la ecología”: tres días.

Para “la capacidad para redactar proyectos de obra civil”: cuatro días y medio.

Para “la capacidad para conservar la obra gruesa”: cuatro días y medio.

Para “la aptitud para calcular estructuras de edificación”: seis días.

Para “la aptitud para ejercer la crítica arquitectónica”: seis días...

Y así, hasta abarrotar cuatro años. En el quinto, además de hacer el PFC, los estudiantes podrán cursar otras asignaturas... si pueden.

No nos alarmemos. Después de todo, Vitruvio ya escribía en las primeras páginas de su *De Architectura* que los arquitectos debían saber de muchas cosas: de medicina, de música, de óptica, de geometría... Pero tenía la prudencia de añadir inmediatamente que “de todo eso sólo tienen que saber un poco”.

Aquella prudència la imposarà en este cas la realitat, y esta orden ministerial acabarà convertida en una típica ley española: exhaustiva, magnífica en la mayor exigencia... pero que nadie tiene la menor intención de cumplir. “Hecha la ley, hecha la trampa.”

Borges i que a Foucault —i a qualsevol altre, per poc que hi pensem— li feia riure tant: una classificació d'animals que afegia, al final: “i tots els altres no inclosos en aquesta llista”.

I, en canvi, un dels incomptables coneixements que els futurs arquitectes espanyols —pobres!— sí que hauran d'adquirir és el de la *hipsometria*. Algú sap què és, això? És una ciència? Tot arquitecte honest que no ho sàpiga sense consultar el diccionari hauria de renunciar al seu títol, perquè no té els coneixements mínims exigibles a qualsevol arquitecte espanyol. Si no es decideixen a tant (ningú no els obligarà a fer-ho), almenys enviïn cartes atentament redactades al senyor president del Govern d'Espanya pregant-li que anul·li aquesta ordre ministerial i que permeti que els estudis d'arquitectura espanyols es puguin homologar amb els de l'Espai Europeu d'Educació Superior.

Post scriptum: La cançó de l'enfadós.

En el moment de tancar l'edició d'aquest número de *Quaderns*, ens arriba el rumor que els directors d'escoles tornen a insistir en els 330 crèdits ECTS. És a dir, en uns estudis de grau d'arquitectura de sis anys. Encara insatisfets després d'haver incrementat fins a l'absurd els continguts “mínims” dels nous plans d'estudis, ara volen estendre'n també la durada, que les “Directrius generals pròpies dels plans d'estudis conduents a l'obtenció del títol oficial d'Arquitecte” (del 1994) fixaven en cinc anys, incloent-hi el projecte final de carrera.⁴

En aquest país hi ha coses que sembla que no tinguin remei; cada cop estem pitjor. ♦

Ton Salvadó i Miguel Usandizaga

Traduït per Jordi Palou

precaution as that old Chinese encyclopaedia quoted by Borges which made Foucault – and anyone if we stop to think about it – laugh so much: in a classification of animals it added at the end: “and all those others not included in this list”.

And, on the other hand, one of the countless skills that future Spanish architects – poor souls – must acquire is that of *hipsometry*. Does anybody know what that is? Is it a science? All honest architects that do not know without consulting the dictionary should renounce their title because they do not possess the minimum knowledge demanded of any Spanish architect. If they do not decide to go so far (nobody will force them to do so), they could at least send politely written letters to the Spanish Prime Minister asking him to annul that ministerial order and allow Spanish architecture studies to become homologous with those of the European Space for Higher Education.

Post scriptum: More of the same.

As this issue of *Quaderns* goes to press, the rumour has reached us that the school directors are again insisting on 330 ECTS credits. In other words, on architecture degree studies lasting six years. Not happy with increasing the “minimum” contents of the new study plans to the point of absurdity, they now also want to extend their duration, which the “General directives on study plans leading to the obtaining of the official qualification of Architect” (from 1994) established at five years, including the end-of-course project.⁴

Some things in this country appear to have no remedy; they just get worse. ♦

Ton Salvadó and Miguel Usandizaga

Translated by Debbie Smirthwaite

Por último: ese listado inmenso de habilidades y conocimientos no incluye la geometría descriptiva. ¡Nada menos! Es el peligro –por la boca muere el pez– de no haber legislado simplemente: *el arquitecto español debe saberlo todo*. O de no haber tomado la precaución de aquella vieja enciclopedia china que citaba Borges y que a Foucault –y a cualquiera, si nos paramos a pensarlo– le daba tanta risa: una clasificación de animales que añadía al final: “y todos los otros no incluidos en esta lista”.

Y, en cambio, uno de los incontables conocimientos que los futuros arquitectos españoles –los pobres– sí deberán adquirir es el de la *hipsometría*. ¿Alguien sabe qué es eso? ¿Es una ciencia? Todo arquitecto honesto que no lo sepa sin consultar el diccionario debería renunciar a su título, porque no posee los conocimientos mínimos exigibles a cualquier arquitecto español. Si no se deciden a tanto (nadie les va a obligar), al menos, envíen cartas cortésmente redactadas al señor presidente del Gobierno de España rogándole que anule esa orden ministerial y que permita que los estudios de arquitectura españoles puedan homologarse con los del Espacio Europeo de Educación Superior.

Post scriptum: Más de lo mismo.

En el momento de cerrar la edición de este número de *Quaderns*, nos llega el rumor de que los directores de escuelas vuelven a insistir en los 330 créditos ECTS. Es decir, en unos estudios de grado de arquitectura de seis años. No contentos con haber incrementado hasta el absurdo los contenidos “mínimos” de los nuevos planes de estudios, ahora quieren extender también su duración, que las “Directrices generales propias de los planes de estudios conducentes a la obtención del título oficial de Arquitecto” (de 1994) fijaban en cinco años, incluido el proyecto final de carrera.⁴

Hay cosas en este país que parecen no tener remedio; cada vez estamos peor. ♦

Ton Salvadó y Miguel Usandizaga

1 Ordre ECI/3856/2007, de 27 de desembre, per la qual s'estableixen els requisits per a la verificació dels títols universitaris oficials que habilitin per a l'exercici de la professió d'arquitecte. BOE 312 de 29/12/2007. En línia a: http://www.ehu.es/p055-8898/eu/contenidos/informacion/estudios_grado/eu_grado/adjuntos/arquitecto_orden.pdf. Data de consulta: 10.05.2008.

2 Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació (ANECA): *Libro Blanco del título de grado en Arquitectura* (esborrany). En línia a: http://www.aneca.es/activin/docs/libroblanco_arq_borrador.pdf. Data de consulta: 10.05.2008.

3 José Francisco de Isla: *Fray Gerundio de Campazas*. Edició digital a partir de la de Madrid (Impremta de Gabriel Ramírez, 1758) i confrontada amb l'edició de Russell P. Sebold (Madrid: Espasa Calpe, 1992, 3a ed.). En línia a: <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/02585063211381617421291/p0000001.html>. Data de consulta: 10.05.2008.

4 Real decret 4/1994, de 14 de gener. BOE 31 de 5/2/1994.

1 Order ECI/3856/2007, of 27 December, establishing the requirements for the verification of official university qualifications for exercising the profession of Architect. BOE 312 dated 29/12/2007. Online at: http://www.ehu.es/p055-8898/eu/contenidos/informacion/estudios_grado/eu_grado/adjuntos/arquitecto_orden.pdf. Date consulted: 10.05.2008.

2 National Quality Assessment and Accreditation Agency (ANECA): *Libro Blanco del título de grado en Arquitectura* (draft). Online at: http://www.aneca.es/activin/docs/libroblanco_arq_borrador.pdf. Date consulted: 10.05.2008.

3 José Francisco de Isla: *Fray Gerundio de Campazas*. Digital edition based on that of Madrid, Impremta de Gabriel Ramírez, 1758 and checked with the Russell P. Sebold edition (Madrid, Espasa Calpe, 1992, 3^a ed.). Online at: <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/02585063211381617421291/p0000001.html>. Date consulted: 10.05.2008.

4 Royal Decree 4/1994, of 14 January. BOE 31 dated 5/2/1994.

1 Orden ECI/3856/2007, de 27 de diciembre, por la que se establecen los requisitos para la verificación de los títulos universitarios oficiales que habiliten para el ejercicio de la profesión de Arquitecto. BOE 312 de 29/12/2007. En línia en: http://www.ehu.es/p055-8898/eu/contenidos/informacion/estudios_grado/eu_grado/adjuntos/arquitecto_orden.pdf. Fecha de consulta: 10.05.2008.

2 Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación (ANECA): *Libro Blanco del título de grado en Arquitectura* (borrador). En línia en: http://www.aneca.es/activin/docs/libroblanco_arq_borrador.pdf. Fecha de consulta: 10.05.2008.

3 José Francisco de Isla: *Fray Gerundio de Campazas*. Edición digital a partir de la de Madrid (Impremta de Gabriel Ramírez, 1758) y cotejada con la edición de Russell P. Sebold (Madrid: Espasa Calpe, 1992, 3^a ed.). En línia en: <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/02585063211381617421291/p0000001.html>. Fecha de consulta: 10.05.2008.

4 Real Decreto 4/1994, de 14 de enero. BOE 31 de 5/2/1994.